

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет

ІННОВАТИКА У ВИХОВАННІ

Збірник наукових праць

Випуск 6

Засновано у 2015 році

Рівне – 2017

УДК 37 : 005.591.6

I - 66

ББК 74.200

Інноватика у вихованні : зб. наук. пр. Вип. 6 / упоряд. О. Б. Петренко ; ред. кол. : О. Б. Петренко, Н. М. Гринькова, Т. С. Ціпан та ін. – Рівне : РДГУ, 2017. – 320 с.

До збірника увійшли наукові праці, здійснені у галузі теорії і методики виховання. Статті спрямовані на багатоаспектне висвітлення основних напрямів, сучасних підходів до змісту, форм і технологій виховного процесу, починаючи від дошкілля і завершуючи вищою школою.

Редакційна колегія:

Головний редактор: **Петренко Оксана Борисівна**, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету;

Заступники головного редактора: **Гринькова Надія Михайлівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету;

Відповідальний секретар: **Ціпан Тетяна Степанівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету.

Члени редакційної ради:

Сухомлинська О. В., доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України, Академік-секретар Відділення загальної педагогіки та філософії освіти НАПН України;

Бех І. Д., доктор психологічних наук, професор, дійсний член НАПН України, директор Інституту проблем виховання НАПН України;

Пустовіт Г. П., доктор педагогічних наук, професор, Учений секретар Відділення загальної педагогіки та філософії освіти НАПН України;

Павелків Р. В., доктор психологічних наук, професор, перший проректор, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету;

Коберник О. М., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Лобода С. М., доктор педагогічних наук, професор, доктор габілітований, професор звичайний Вищої школи інформатики і прикладних наук (м. Лодзь, Республіка Польща).

Члени редколегії:

Безкоровайна О. В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри методики викладання іноземних мов Рівненського державного гуманітарного університету;

Вербець В. В., доктор педагогічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної, навчально-методичної роботи та гуманітарної політики Рівненського державного гуманітарного університету;

Карпенчук С. Г., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету;

Ламанаускас В., доктор соціологічних наук, професор, директор науково-методичного Центру «Scientia Educologica», професор Шяуляйського університету (м. Шяуляй, Литовська Республіка);

Литвиненко С. А., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри практичної психології та психотерапії Рівненського державного гуманітарного університету;

Малолєпши Елігіуш, др. хаб., професор, декан педагогічного факультету Академії імені Яна Длугоша в Ченстохові;

Пелєх Л. Р., доктор педагогічних наук, професор, зав кафедри міжкультурної комунікації та історії світової літератури Рівненського державного гуманітарного університету;

Пелєх Ю. В., доктор педагогічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної та навчально-методичної роботи Рівненського державного гуманітарного університету;

Потапчук Т. В., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри пісенно-хорової практики та постановки голосу Рівненського державного гуманітарного університету;

Стоклоса К., доктор наук, професор, Інститут Зигмунд-Неуман (Дрезден, ФРН);

Федаєва В. Л., доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи Херсонського державного університету;

Шмид К., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри історії і теорії виховання Жешувського університету (м. Жешув, Республіка Польща);

Шугасва Л. М., доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії Рівненського державного гуманітарного університету;

Яшук І. П., доктор педагогічних наук, професор, декан факультету початкової освіти та філології Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії;

Бісовецька Л. А. кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри теорії та методик початкового навчання РДГУ;

Сойчук Р. Л., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету.

Свідощтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації КВ № 21161-10961Р.

Наказом МОН України № 515 від 16.05.2016 р.

Збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету «Інноватика у вихованні» включений до Переліку наукових фахових видань України (галузі науки – педагогічні).

Упорядники: **проф. Петренко О.Б., доц. Ціпан Т.С.**

Науково-бібліографічне редагування: **наукова бібліотека РДГУ.**

Рецензент: **Коліяда Н. М.** – доктор педагогічних наук, професор; завідувач кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Уманського державного педагогічного університету ім. Павла Тичини.

Друкується за рішенням Вченої ради РДГУ (протокол №6 від 25 травня 2017 р.)

Редакційна колегія не завжди поділяє точку зору авторів.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2017

ЗМІСТ

Бех І. Д. Компонентна модель сходження зростаючої особистості до духовних цінностей.....	6
Павелків Р. В. Психологічні особливості розвитку моральних почуттів у молодшому шкільному віці.....	16
Черній А. Л. Специфіка формування органу управління освітою ОТГ та методичного супроводу освіти в контексті реалізації концепції «Нова українська школа».....	27
Пелех Ю. В. Формування вчителя майбутнього: аксіологічний контекст.....	34
Пустовіт Г. П. Прогностичні орієнтири інноваційного розвитку позашкільної освіти.....	46
Петренко О. Б. Психоаналітична педагогіка: інновація XXI ст. чи історико-педагогічна реконструкція досвіду першої третини XX ст.....	53
Безкоровайна О. В., Павлюк Г. С. Специфіка методики викладання іноземної мови (англійської) в початковій школі....	63
Білавич Г. В., Савчук Б. П. Українське наукове мовлення в контексті наукової діяльності майбутніх педагогів.....	67
Бісовецька Л. А., Верхова І. П. Виховна робота школи щодо безпеки школярів в інтернет-просторі.....	75
Гринькова Н. М. Теоретико-методичні засади формування професійної компетентності педагогів з питань морального виховання молодших школярів в умовах позашкільного навчального закладу.....	83
Журба К. О. Активні та інтерактивні форми і методи виховання смисложиттєвих цінностей у школярів основної і старшої школи у позакласній діяльності.....	90
Заліток Л. М. Казкотерапія за Василем Сухомлинським.....	99
Кособуцька Г. П. Тестування як психолого-педагогічна технологія оцінювання навчальних досягнень студентів: актуалізація практичного аспекту.....	106
Люленко С. О. Екологічна освіта та виховання майбутніх вчителів біології на сучасному етапі розвитку суспільства.....	118
Павелків К. М. Система професійної підготовки педагогів у західній Європі: термінологічний аналіз.....	124
Павелків О. М. Теоретичні засади реалізації інноваційних процесів у вищих навчальних закладах.....	134
Петренко С. В. Інформаційно-цифрова компетентність учня у контексті формування нової української школи.....	144
Розман І. І. Феномен біографічного методу та особливості його застосування у вивченні педагогічних персоналій.....	156

Сілков В. В., Сілкова Е. О. Теоретико-методичні недоліки при формуванні обчислювальних прийомів у молодших школярів, їх причини та шляхи подолання.....	165
Стельмашук Ж. Г., Гриневич М. Н., Рабешко О. М., Скаутська система виховання у контексті викликів сучасності...	181
Федоришин О. П. Increasing motivation in teaching learning process.....	191
Ціпан Т. С., Боровець В. І., Гоголь В. А., Організаційно-дидактична модель формування акмеологічного простору школи.....	198
Шурин О. І. Декоративно-прикладна творчість Рівненщини: історико-педагогічна генеза.....	212
Доробки молодих науковців	
Абрамович Т. В. Критерії та показники сформованості професійної компетентності соціального педагога.....	218
Баліка Л. М. Педагогічні основи роботи шкільних бібліотек щодо розвитку в учнів інтересу до читання	225
Матвійчук-Юдіна О. Властивості інформаційної системи відповідно міжнародних стандартів – основа формування компетентностей майбутніх ІТ-фахівців з предмету «компютерна графіка».....	237
Дуброва А. С. Формування педагогічної майстерності майбутнього учителя іноземної мови.....	245
Дем'янюк І. В. Життєвий і творчий шлях Т. Д. Дем'янюк у контексті розвитку громадянського виховання в Україні.....	250
Ільчук Я. М. Погляди В. Сухомлинського на соціалізацію особистості в умовах сім'ї.....	258
Кардаш В. П. Правове виховання учнів молодшого шкільного віку: теоретичний аспект.....	269
Літвінчук І. М. Виховання гіперактивних дітей: теоретичний аналіз проблеми.....	275
Мартинюк О. В. Вплив змісту шкільних підручників на гендерну соціалізацію особистості учня/учениці.....	281
Мічута Х. О. Кризові ситуації в сім'ї як чинник розвитку особистості	289
Мокрик А. В. Психологічні підходи дослідження гендерних аспектів лідерства в управлінській практиці.....	296
Примак М. В. Готовність дитини до навчання: теоретичний аналіз	302
Яйченя Н. В. «Важковиховувані діти»: ретроспективний аналіз поняття.....	307

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Анотація. У статті висвітлюється проблема впровадження у навчально-виховний процес ВНЗ інноваційних методів навчання, виховання та управління педагогічним процесом. Розглянуто сутнісні ознаки інноваційних педагогічних технологій, уточнено сутність понять «інновація» та «педагогічна технологія». У методології інноватики обґрунтовано єдність трьох складових інноваційного процесу: створення, освоєння і реалізація новацій.

Ключові слова: освіта, освітній простір, вища освіта, інноваційний процес, інноваційна діяльність, інноваційний потенціал, інноваційне середовище.

Постановка проблеми. В Україні триває реформування системи освіти. Інструментом становлення нової освіти є інноваційна діяльність, яка полягає у внесенні якісно нових елементів у навчально-виховний процес. Пропонуються нові технології, інший педагогічний менталітет. Сучасний етап модернізації системи освіти характеризується посиленням уваги до особистості, спрямуванням зусиль педагогів на розвиток творчого потенціалу учасників навчально-виховного процесу. Реалізація нових векторів розвитку освіти потребує використання інноваційних педагогічних технологій, творчого пошуку нових або вдосконалених концепцій, принципів, підходів до освіти, суттєвих змін у змісті, формах і методах навчання, виховання, управління педагогічним процесом. Отже, інноваційність є однією з домінуючих тенденцій розвитку людства. Враховуючи вище сказане, нова освітня парадигма вибудовується на засадах збереження і розвитку творчої потенції людини, її спрямованості на самовизначення, стабільно активної життєдіяльності у змінних соціальних умовах, готовності до сприймання і розв'язання нових завдань.

Розвиток системи вищої освіти вимагає від педагогічної науки й практики вивчення і впровадження сучасних технологій та нових методів навчання дітей та молоді. Інновації в педагогіці пов'язані із загальними процесами у суспільстві, глобалізаційними та інтеграційними процесами. Інноваційна діяльність в Україні передбачена Законом України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», Державною програмою прогнозування науково-технологічного та інноваційного розвитку.

Метою публікації є висвітлення та обґрунтування необхідності реалізації інноваційних процесів у вищих навчальних закладах.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Під інноваційними процесами в освіті розуміють процеси виникнення, розвитку і проникнення в широку практику педагогічних нововведень, оскільки

інновація – це не лише створення і впровадження нововведень, а й такі зміни, які мають визначальний характер, супроводжуються змінами в різновидах діяльності, стилі мислення. Впровадження інновацій у педагогічний процес навчального закладу покликане забезпечити підвищення якості навчання студентів або знизити витрати на досягнення звичних результатів освіти.

У наш час проблемами розробки та втілення інноваційних освітніх технологій навчання та викладання займалися В. І. Андрєєв, І. М. Дичківська, К. К. Колін, Н. І. Криворучко, І. П. Підласий, В. Д. Симоненко, В. А. Сластенін, В. В. Шапкін та інші. Зокрема, Н. І. Криворучко стверджує, що серед технологій, які активно застосовуються в педагогічній практиці, можна виділити традиційні та інноваційні. Класифікацію технологій навчання А. Я. Савельєв запропонував за наступними критеріями: за спрямованістю дії (учнів, студентів, викладачів); за цілями навчання; за предметним середовищем (гуманітарні, природничі, технічні дисципліни); за застосуваннями технічними засобами (аудіовізуальні, комп'ютерні, відеокомп'ютерні тощо); за організацією навчального процесу (індивідуальні, колективні, змішані); за методичним завданням (технологія одного предмета, засобу, методу) [1; 6; 8].

Виклад основного матеріалу дослідження. Історію виникнення інновацій в освіті пов'язують із періодом зародження експериментальної педагогіки (друга пол. XIX ст.), науки про вивчення психологічних особливостей дитини, новітніх форм і змісту її навчання й виховання методами наукового пошуку. Безумовно, педагогічна освіта також розвивалась під впливом інноваційних процесів, що відбувалися у зарубіжній і вітчизняній школах. Основні ідеї зарубіжних учених того часу А. Біне, О. Декролі, А. Лай, Е. Клапаред, В. Кілпатрік, Е. Мейман, Е. Торндайк та ін. полягали в необхідності скасування освітніх традицій і проголошенні пріоритету творчого розвитку дитини. Під впливом реформаторських течій кінця XIX ст. у зарубіжній педагогіці створюються навчальні заклади пошукового типу діяльності, так звані «експериментальні» школи (Німеччина, Велика Британія, Чехія, США та ін.), у яких апробуються нові педагогічні ідеї та концепції («Лабораторна школа» Дж. Дьюї, «Органічна школа» М. Джонсона, «Школа гри» К. Пратта, дитяча школа М. Наумберга тощо) [6].

Проблема інновацій в освіті помітно актуалізувалася у другій половині XX ст., що було зумовлено колосальним проривом у науково-технічному розвитку, радикальною зміною традиційних уявлень про світ, життя, його цінності, майбутнє цивілізації. Між системою освіти і новими умовами життя виник розрив, який сучасний американський учений Філіп Кумбс розглядає як кризу освіти в тогочасному світі. На той час з'явилося багато критичних публікацій про стан освіти, розгорнулися дискусії про її нові цілі та шляхи розвитку. У багатьох країнах було прийнято державні програми реформування освіти. На межі II-III тис. радикально змінюється

державна освітня політика і в Україні. Розпочалося становлення нових парадигм освіти, орієнтованих на входження нашої країни у світовий освітній простір, поглиблюються тенденції диференціації освіти. Реалізація принципу варіативності дає змогу педагогічним колективам навчально-виховних закладів обирати і конструювати педагогічний процес за будь-якими моделями, зокрема й авторськими. Це супроводжується суттєвими позитивними змінами в педагогічній теорії та практиці: розробленням різних варіантів змісту освіти, використанням можливості сучасної дидактики у підвищенні ефективності освітніх структур; здійсненням наукових розроблень і практичним обґрунтуванням нових педагогічних ідей і технологій. Реальністю є взаємодія різних педагогічних систем і технологій навчання, апробування на практиці як нових форм, так і цілісних педагогічних систем минулого [5].

Значущою особливістю сучасної системи освіти є співіснування двох стратегій організації навчання – традиційної та інноваційної. Терміни «традиційне (нормативне) навчання» та «інноваційне навчання» запропоновані групою вчених у доповіді Римському клубу (1978), який звернув увагу світової наукової громадськості на неадекватність принципів традиційного навчання вимогам сучасного суспільства до особистості, її пізнавальних можливостей. Інноваційне навчання трактувалось у ній як процес і результат навчальної та освітньої діяльності, що стимулює новаторські зміни в культурі, соціальному середовищі. Воно орієнтоване на формування готовності особистості до динамічних змін у соціумі завдяки розвитку здібностей до творчості, різноманітних форм мислення, а також здатності до співробітництва з іншими людьми [10].

Необхідність в інноваційній спрямованості педагогічної діяльності на сучасному етапі розвитку освіти і суспільства в цілому зумовлена рядом обставин.

По-перше, як вже наголошувалось, входження України в європейський простір, впровадження європейських норм і стандартів в освіті, науці і техніці зумовлює необхідність докорінного оновлення системи вищої освіти, методології, технології і методики організації навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах. Інноваційна спрямованість діяльності викладачів та студентів передбачає створення, освоєння і використання педагогічних нововведень як вітчизняних, так і зарубіжних учених та педагогів.

По-друге, посилення гуманітаризації змісту освіти, неперервні зміни обсягу, складу навчальних дисциплін, введення нових спеціальностей, нових навчальних предметів, курсів потребують постійного пошуку нових організаційних форм, технологій навчання. У зв'язку з цим зростає роль і значення викладача як генератора педагогічних ідей.

По-третє, зміна характеру ставлення викладачів до самого факту освоєння і застосування педагогічних нововведень. Інноваційна діяльність у цілому зводилася до використання рекомендованих зверху нововведень. Нині інноваційна діяльність набуває все більше вибіркового та

дослідницького характеру. Посилюється ступінь свободи викладача, який раніше діяв у жорстко регламентованих умовах.

По-четверте, входження ВНЗ у ринкові відносини, виникнення нових типів недержавних навчальних закладів різних форм власності створює реальну ситуацію їх конкурентоздатності.

Тому сутністю інноваційних процесів в освіті є, по-перше, проблема вивчення, узагальнення і розповсюдження передового педагогічного досвіду і, по-друге, проблема впровадження досягнень психолого-педагогічної науки у практику. Ці дві проблеми мають вирішуватися інтегровано.

Перш ніж розглянути сутнісні ознаки інноваційних педагогічних технологій, уточнимо ключові поняття «інновація» та «педагогічна технологія».

Інновація (лат. *innovatio* – оновлення, зміна) – нововведення, зміна, оновлення; новий підхід, створення якісно нового, використання відомого в інших цілях. Поняття «інновація» вперше було вжито понад століття тому в культурології та лінгвістиці для позначення процесу трансфера (лат. *transfere* – переносу, переміщую) – проникнення елементів однієї культури в іншу і набуття при цьому нових, не властивих раніше якостей. Іноді інновацією вважають використання відомого із незначною модифікацією. Інновації є предметом особливої діяльності людини, яка не задоволена традиційними умовами, методами, способами і прагне не лише новизни змісту реалізації своїх зусиль, а передусім якісно нових результатів.

Інновації в педагогіці – це процес створення та впровадження нових засобів (нововведень) для розв'язання тих педагогічних проблем, які досі розв'язували по іншому; відкриття нових форм, методів, способів педагогічної діяльності, вихід за межі відомого в науці і масовій практиці; творча реалізація нових теоретичних концепцій, ідей, систем навчання та виховання. Інновації в педагогіці пов'язані із загальними процесами у суспільстві, глобальними проблемами, інтеграцією (лат. *integratio* – відновлення, об'єднання в ціле окремих елементів) знань і форм соціального буття. Отже, у педагогіці поняття «інновація» вживають у таких значеннях: форма організації інноваційної діяльності; сукупність нових професійних дій педагога, спрямованих на вирішення актуальних проблем виховання і навчання з позицій особистісно-орієнтованої освіти; зміни в освітній практиці; комплексний процес створення, розповсюдження та використання нового практичного засобу в галузі техніки, технології, педагогіки, наукових досліджень; результат інноваційного процесу.

Інноваційний процес розгортається за такою логікою:

- 1) виникнення – відбувається теоретична розробка нововведення та організовується інформаційно-роз'яснювальна робота;
- 2) засвоєння – здійснюється апробація нововведення у одному або декількох навчальних закладах та діагностика результатів;

3) насичення – якщо результат інноваційного проекту позитивний, відбувається широке упровадження інновації в масову педагогічну практику;

4) рутинізація – інновація перетворюється у звичайну норму, традицію;

5) криза – нововведення повністю вичерпує свої можливості, а його результати можуть погіршуватися;

6) фініш – інновація завершує своє існування, на її зміну приходять інші нововведення [10].

Детальний аналіз сутнісних ознак інновації дає підстави розглядати її і як процес і як продукт (результат). Інновація як процес означає часткову або масштабну зміну стану системи й відповідну діяльність людини. Інновація як результат передбачає процес створення (відтворення) нового, що має конкретну назву – «новація». На цій підставі І. М. Дичківська пропонує розрізнити поняття «новація» («новий засіб») як певний засіб (нові ідеї, методи, методики, технології, програми тощо) та «інновації», яке ширше за змістом, оскільки означає процес, предметом якого є новації [1].

Більш чітку диференціацію цих понять дає В. Ф. Паламарчук. Новацію вона вважає результатом творчого пошуку особи або колективу, що відкриває принципово нове в науці і практиці. Інновація є результатом зародження, формування і втілення нових ідей. Саме втілення, реалізація нових ідей є ознакою, за якою відрізняють інновації від власне новацій. Якщо педагог відкриє принципово нове – він є новатором, якщо трансформував якусь нову ідею в практиці – інноватором. Інноваційний (лат. *innovatio* – оновлення, зміна) процес – це спрямованість на якісні зміни у розвитку явищ проходження послідовних фаз, що відбувається закономірним порядком. У методології інноватики підкреслюється єдність трьох складових інноваційного процесу: створення, освоєння і реалізація новацій [6].

Організація діяльності інноваційного навчального закладу вимагає створення особливих структур, каналів комунікації, нових педагогічних позицій, що дає неявний на перший погляд, але вагомий педагогічний ефект. Серед умов, що забезпечують розвиток інноваційних навчальних закладів, І. Д. Фрумін виділяє як організаційні (створення клімату сприяння експерименту в педагогічному колективі; організація нової системи контролю за ходом експерименту; оптимальне включення інноваційних занять у загальний перебіг навчально-виховного процесу), так і змістовні (обговорення експерименту на семінарах, адміністративних нарадах, кваліфіковану експертизу й діагностику нововведень). Психолого-педагогічні умови полягають у сформованості готовності викладачів і педагогічного колективу в цілому до активного творчого пошуку й реалізації інновацій, розвитку інноваційного мислення педагогів, зняття бар'єрів інноваційної діяльності, збереження здоров'я науково-педагогічних працівників, профілактиці їх професійного вигорання,

отриманні позитивного емоційного ефекту від впровадження попередніх інновацій (ситуація успіху). Успішність інноваційної діяльності передбачає, що педагог усвідомлює практичну значущість різних інновацій у системі освіти не лише на професійному, а й на особистісному рівні. У цілому готовність до інноваційної педагогічної діяльності визначається як особливий особистісний стан, який передбачає наявність у педагога мотиваційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності, володіння ефективними способами і засобами досягнення педагогічних цілей, здатності до творчості й рефлексії. Вона є основою активної суспільної і професійно-педагогічної позиції суб'єкта, яка спонукає до інноваційної діяльності та сприяє її продуктивності [11].

Інновації в освіті є закономірним явищем, динамічним за характером і розвивальним за результатами, їх запровадження дає змогу вирішити суперечності між традиційною системою і потребами в якісно новій освіті. Сутнісною ознакою інновації є її здатність впливати на загальний рівень професійної діяльності педагога, розширювати інноваційне поле освітнього середовища у навчальному закладі, регіоні. Як системне утворення інновація характеризується інтегральними якістьми: інноваційний процес, інноваційна діяльність, інноваційний потенціал, інноваційне середовище. Джерелом інновації є цілеспрямований пошук ідеї з метою розв'язання суперечностей, її освоєння відбувається шляхом апробації в формі педагогічного експерименту або пілотного впровадження. Розвиток інновації залежить від того, наскільки соціально-психологічне середовище потребує нової ідеї. Подальше існування інновації пов'язане з переходом у стадію стабільною функціонування.

Серед пріоритетних напрямів державної політики в контексті інтеграції вітчизняної вищої освіти до європейського та світового освітнього простору визначено проблеми постійного підвищення якості освіти, модернізації її змісту та форм організації навчально-виховного процесу, розробка та впровадження освітніх інновацій та інформаційних технологій.

За орієнтир береться теоретична модель інноваційної людини, випробувана у світі. Інноваційна людина – особа такого соціально-культурного гатунку, яка здатна творчо і результативно працювати, бути конкурентноспроможною в умовах сьогодення. Відповідно, навчальний процес має бути трансформований у напрямі індивідуалізації освітньої взаємодії, навчання, формування творчого мислення і збільшення самостійної роботи студентів.

Інноваційна діяльність у вищій школі передбачає:

а) створення електронної бази даних про інновації у вищій освіті, організація науково-дослідницьких (фундаментальних і прикладних) та навчально-методичних робіт з проблем професійної освіти;

б) вивчення, узагальнення та поширення кращого вітчизняного, європейського та світового досвіду в цій сфері;

в) організація і проведення конференцій, семінарів і тренінгових

курсів з інноваційних методик викладання гуманітарних та природничо-математичних дисциплін для професійного загалу.

Саме викладач виступає творцем, модифікатором конкретних нововведень. Він володіє широкими можливостями і має необмежене поле науково-педагогічної діяльності, оскільки на практиці переконається в ефективності створених технологій та методик навчання, проводить дослідницьку роботу, залучаючи до наукового пошуку студентів. Інноваційна позиція викладача характеризується творчою активністю, особистісною готовністю до перегляду і перебудови системи власної діяльності із урахуванням змін його статусу від спеціаліста-виконавця до професіонала-дослідника, розвинутої рефлексії в діяльності, спрямованістю на шуканий результат, саморозвивальної організації. З упровадженням у навчально-виховний процес сучасних технологій викладач все більше набуває функції консультанта, фасилітатора, наставника.

Інноваційний потенціал викладача характеризують: творчою здатністю генерувати нові ідеї, що зумовлено професійною установкою на досягнення пріоритетних завдань, уміннями проектувати і моделювати свої ідеї на практиці (викладачу-новатору притаманний високий культурно-естетичний рівень, освіченість, інтелектуальна глибина і різнобічність інтересів, новизна, оригінальність у проведенні занять, дослідницька спрямованість, висока результативність).

Сьогодні у ВНЗ України широко використовується рейтингова система контролю організації навчального процесу й оцінки знань студентів. Головна мета впровадження рейтингової системи оцінювання знань студентів – поліпшення якості навчання шляхом активізації навчальної діяльності, стимулювання активної самостійної роботи студентів, підвищення об'єктивності оцінки знань, виявлення індивідуальних здібностей студентів, а також створення умов для здорової конкуренції, спрямованої на здобуття більш високого місця у рейтинговому списку групи, спеціальності, факультету. Ця система надає можливість розпочати впровадження кредитно-модульної системи, як того вимагає Болонський процес.

Загалом, вищі навчальні заклади можуть вважатися інноваційними, за таких умов: університет являє собою науково-освітній мегаполіс і виступає як центр науки, освіти, культури; основні принципи розвитку освіти у вищій передбачають зв'язок науки і практики, спадкоємність між рівнями освіти, громадянське виховання, інтелігентність, духовність університетського життя; навчально-виховний процес будується з урахуванням глобалізаційних та євроінтеграційних процесів; ґрунтується на принципі природовідповідності; педагогічна система еволюціонує в гуманістичному напрямку; поєднуються традиційні педагогічні напрацювання із сучасними інноваціями; навчальна робота органічно поєднуються з науково-дослідною; збагачення навчання сучасними технологіями; університетизація вищої освіти; самофінансування; оновлення

змісту з урахуванням вимог світових стандартів, спрямоване на саморозвиток вищої школи; розробка нового покоління варіативних підручників і навчальних посібників, орієнтованих на цінності вітчизняної та світової культури, сучасного демократичного суспільства; працює в режимі розвитку та випередження [10].

Висновки. Модернізація системи вищої освіти в Україні характеризується поєднанням традицій, що склалися у вітчизняній вищій школі, з новими ідеями, пов'язаними із входженням України у європейський та світовий освітній простір. Для системи університетської освіти характерні сучасні інноваційні тенденції: орієнтація на європейські та світові освітні стандарти, розвиток багаторівневої освітньої системи, потужне збагачення ВНЗ сучасними інформаційними технологіями, широке включення в систему Internet, розвиток інноваційних технологій навчання, створення університетських комплексів, поширення дослідницько-експериментальної роботи з апробації нових навчальних планів, створення авторських підручників, посібників, навчальних забезпечення, розробка освітніх стандартів, нових структур управління тощо. Основною характеристикою інноваційних ВНЗ є постійне оновлення і саморозвиток на основі аналізу своєї роботи. Водночас інноваційна організація діяльності вимагає створення особливих гнучких структур, що забезпечують дію об'єктивних і суб'єктивних детермінант інноваційного процесу із врахуванням особливостей його функціонування на рівні ВНЗ. Ефективність інноваційних процесів у навчальному закладі визначається вибором і обґрунтуванням вихідних методологічних і теоретичних позицій, які визначають спрямованість і зміст нововведень та забезпечують системний рівень їх впровадження.

Список використаних джерел

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: Навч. Посібник / І. М. Дичківська. – К.: Академвидав, 2004. – 352 с.
2. Енциклопедія освіти / Акад. пед. науки України; гол. ред. В. Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
3. Калініна Л. М. Інформаційне управління загальноосвітнім навчальним закладом: системи, процеси, технології: Монографія / Л. М. Калініна. – К.: Інформатор, 2008. – 472 с.
4. Кошечко Н.В. Методика викладання у вищій школі: Навч. посібник. – Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2013. – 115 с.
5. Кумбс Ф.Г. Кризис образования в современном мире: системный анализ / Ф.Г. Кумбс, перевод с англ. С.Л.Володиной. – М.: Прогресс, 1970. – 263с.
6. Паламарчук В. Ф. Першооснови педагогічної інноватики / В. Ф. Паламарчук. – Т. 2. – К.: Освіта України, 2005. – С. 53.
7. Педагогічні технології: теорія та практика: навч.-метод. посібник; за ред. проф. М. В. Гриньової ПДПУ ім. В. Г. Короленка. – Полтава: АСМУ, 2006. – 230 с.

8. Пехота О.М. Освітні технології: навч.-метод. посіб. / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін.; за заг. ред. О. М. Пехоти. – К.: А.С.К., 2002. – 255 с.
9. Савельев А.Я. Технологии обучения и их роль в реформе высшего образования / А. Я. Савельев // Высшее образование в России. – 1994. – № 2. – С. 36.
10. Стадник В. В., Йохна М. А. Інноваційний менеджмент: Навчальний посібник / В. В. Стадник, М. А. Йохна. – К.: Академвидав, 2006. – С. 48.
11. Фруммин И.Д. Вызов критической педагогики / И.Д. Фруммин // Вопр. филос. – № 12. – 1998. – С. 55-61.
12. Хуторской А. В. Педагогическая инноватика: методология, теория, практика: Научное издание / А. В. Хуторской – М.: Изд-во УНЦ ДО, 2005. – 222 с.

REFERENCES TRANSLATED AND TRANSLITERATED

1. Dychkivska I. M. Innovatsiini pedahohichni tekhnolohii: Navch. Posibnyk [Innovative Pedagogical Technologies: Textbook] / I. M. Dychkivska. – К.: Akademvydav, 2004. – 352 s. (in Ukrainian)
2. Entsyklopediia osvity [Encyclopedia of Education] / Akad. ped. nauky Ukrainy; hol. red. V. H. Kremen. – К.: Yurinkom Inter, 2008. – 1040 s.(in Ukrainian)
3. Kalinina L. M. Informatsiine upravlinnia zahalnoosvitnim navchalnym zakladom: systemy, protsesy, tekhnolohii: Monohrafiia [Information Management in General Educational Institution: Systems, Processes, Technologies: Monograph] / L. M. Kalinina.– К.: Informator, 2008. – 472 s. (in Ukrainian)
4. Koshechko N. V. Metodyka vykladannia u vyshchii shkoli: Navch. Posibnyk [Teaching method in high school: textbook]. – Nizhyn: NDU im. M. Hoholia, 2013. – 115 s. (in Ukrainian)
5. Kumbs F.H. Krizis obrazovanyja v sovremennom mire: systemnyj analiz [Crisis of Education in the Modern World: a System Analysis] / F. H. Kumbs, perevod s anhl. S. L. Volodynoi. – М.: Prohress, 1970. – 263s. (in Russian)
6. Palamarchuk V. F. Pershoosnovy pedahohichnoi innovatyky [The Basic Foundations of Pedagogical Innovation] / V. F. Palamarchuk. – Т. 2. – К.: Osvita Ukrainy, 2005. – S. 53. (in Ukrainian)
7. Pedahohichni tekhnolohii: teoriia ta praktyka [Pedagogical Technologies: Theory and Practice^ Textbook] : navch.-metod. posibnyk; za red. prof. M. V. Hrynovoi PDPU im. V. H. Korolenka. – Poltava: ASMU, 2006. – 230 s. (in Ukrainian)
8. Piekhota O.M. Osvitni tekhnolohii [Educational Technologies: Textbook]: navch.-metod. posib. / O. M. Piekhota, A. Z. Kiktenko, O. M. Liubarska ta in.; za zah. red. O. M Piekhoty. – К.: А.С.К., 2002. – 255 s. (in Ukrainian)

9. Savelev A. Ja. Tekhnologiji obuchenyja i ikh rol' v reforme vysshego obrazovanyja [The Teaching Technologies and Their Role in the Reform of Higher Education] / A. Ja. Savelev // Vyssehe obrazovanye v Rossii. – 1994. – # 2. – S. 36. (in Russian)
10. Stadnyk V. V., Yokhna M. A. Innovatsiinyi menedzhment [Innovation Management: Textbook]: Navchalnyi posibnyk / V. V. Stadnyk, M. A. Yokhna. – K.: Akademydav, 2006. – S. 48. (in Ukrainian)
11. Frumin I.D. Vyzov kriticheskoy pedagogiki [The Challenge of Critical Pedagogy] / I. D. Frumin // Vopr. filos. – # 12 – 1998. – S. 55-61.(in Russian)
12. Khutorskoi A. V. Pedagogicheskaja innovatika: metodologija, teorija, praktika: Nauchnoje izdanije [Pedagogical Innovation: Methodology, Theory, Practice: Scientific Edition] / A. V. Khutorskoi – M.: Izd-vo UNTs DO, 2005. – 222 s. (in Russian)

Аннотация. В статье освещается проблема внедрения в учебно-воспитательный процесс вузов инновационных методов обучения, воспитания и управления педагогическим процессом. Рассмотрены существенные признаки инновационных педагогических технологий, уточнена сущность понятий «инновация» и «педагогическая технология». В методологии инноватики обоснованно единство трех составляющих инновационного процесса: создание, освоение и реализация новаций.

Ключевые слова: образование, образовательное пространство, высшее образование, инновационный процесс, инновационная деятельность, инновационный потенциал, инновационная среда.

Abstract. The article states that the modern stage of modernization of the education system is characterized by increased attention to the personality, the direction of the efforts of teachers to develop the creative potential of the participants in the educational process. The implementation of new vectors for the development of education requires the use of innovative pedagogical technologies, the creative search for new or improved concepts, principles, approaches to education, significant changes in the content, forms and methods of learning, education, management pedagogical process. It is stated that two problems make up the essence of innovative processes in education that in practice must be solved integrated: the first, the problem of studying, generalization and dissemination of advanced pedagogical experience, and, the second, the problem of introducing the achievements of psychological and pedagogical science into practice. It was emphasized that as a system education, innovation is characterized by integral qualities: innovation process, innovation activity, innovation potential, innovation environment. It is proved that innovations in education are a natural phenomenon, dynamic in character and developmental in results, their implementation allows to resolve the contradictions between the traditional system of education and the needs in qualitatively new education. Essential feature of innovation is its ability to

influence the general level of professional activity of the teacher, to expand the innovative field of educational environment in an educational institution, in the region.

Стаття надійшла до редакції 12.10.2017

С. В. Петренко

ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧНЯ У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Анотація. У статті здійснено аналіз Концепції Нової української школи, метою якої є формування в учнів десяти ключових компетентностей, та інформаційно-цифрової компетентності зокрема. Інформаційно-цифрова компетентність у Концепції визначена як впевнене, критичне застосування інформаційно-комунікаційних технологій для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією на роботі, в публічному просторі та приватному спілкуванні; як інформаційна й медіа-грамотність, основи програмування, алгоритмічне мислення, робота з базами даних, навички безпеки в Інтернеті та кібербезпеці; як розуміння етики роботи з інформацією. Визначені складові компоненти інформаційно-цифрової компетентності, як-от: інформаційна грамотність, комунікація і співпраця, створення цифрового контенту, безпека, вирішення проблеми.

Ключові слова: Нова українська школа, компетентність, ключові компетентності, інформаційно-цифрова компетентність, цифрова компетентність.

Постановка проблеми. Концепція «Нова українська школа» (схвалена урядом у грудні 2016 року) – це стратегія реформування середньої освіти до 2029 року, активне обговорення якої наразі проходить на сайті МОН України, а реалізація розпочнеться у 2018 році. Метою Концепції є забезпечення проведення докорінної та системної реформи загальної середньої освіти з урахуванням досвіду провідних країн світу [1]. Зокрема, передбачається розробка нових стандартів змісту освіти, що ґрунтуватимуться на компетентнісному та особистісно-орієнтованому підході до навчання, а новий зміст освіти має бути заснований на формуванні компетентностей, потрібних для успішної самореалізації у суспільстві.

Нова українська школа має сформувати в учня десять ключових компетентностей, серед яких виокремлена інформаційно-цифрова компетентність, яку Європейський парламент та Рада Європейського Союзу ще у 2006 році назвали ключовою складовою для навчання людини упродовж усього життя. Згідно з цим, цифрова компетентність передбачає впевнене та критичне використання доступних технологій інформаційного суспільства для повсякденного спілкування, роботи та відпочинку [2].

Наукове видання

ІННОВАТИКА У ВИХОВАННІ
Збірник наукових праць

Випуск 6

Упорядники:

проф. Петренко О.Б., доц. Ціпан Т.С.

Науково-бібліографічне редагування:
наукова бібліотека РДГУ

Підписано до друку 25.05.2017 р.
Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 24,7. Замовлення №204/1. Наклад 300

I – 66   **Інноватика у вихованні** : зб. наук. пр. Вип. 6 / упоряд.
О. Б. Петренко ; ред. кол. : О. Б. Петренко, Н. М. Гринькова,
Т. С. Ціпан та ін. – Рівне : РДГУ, 2017. – 320 с.

УДК 37 : 005.591.6
ББК 74.200

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2017

Віддруковано засобами оперативної поліграфії

УРМ-ПОЛІГРАФ

вул. Буковинська, 3, м. Рівне, 33000;

тел.: 0362-64-21-34